

FOTO: JACQUES VAN OUTRYVE

Andrijas Vozar: "Wie gekozen heeft voor biologische teelt kan niet zomaar terug."

Biologische landbouw zoekt zijn draai

Servië is zich bewust van het feit dat het voor biologische landbouw vele troeven in huis heeft, maar weet ze nog niet efficiënt te gebruiken. Iedereen doet maar. Ook hier speelt de lage organisatiegraad de sector parten. Wij bezoeken een biologische teler van het eerste uur. Hij ligt niet wakker van organisaties, wel van de prijzen van zijn product. – JACQUES VAN OUTRYVE –

Andrijas Vozar is reeds 23 jaar biologische teler. Hij begon in een tijd dat van certificering nog geen sprake was. Vandaag werkt hij samen met zijn zoon Vlada en heeft hij de verschillende certificeringen op zak. Er worden echter steeds nieuwe eisen gesteld. Het familiale bedrijf (www.vozar.net) ligt in Kisac nabij Novi Sad. Het beslaat 25 ha. Andrijas en zoon hebben 30 mensen in dienst, in het seizoen zelfs meer. Het zijn vooral vrouwen. Er worden uitsluitend groenten geteeld, meestal specifieke groenten die je in het conventionele circuit niet of minder vindt. Dat is een bewuste keuze. Denk aan verschillende soorten sla, verschillende types van broccoli, verschillende koolsoorten. Neen, geen aardappelen. Die zijn volgens hem te moeilijk biologisch te telen en kunnen zich op de markt te weinig onderscheiden. De verkoop gebeurt op markten in Novi Sad. Hij wil ook markten in Belgrado aandoen, maar de concurrentie is groot. En afnemers kennen hem daar nog niet. Meteen is duidelijk dat biologische landbouw een zeer individuele markt is. De klant vraagt specifiek naar producten van telers die hij kent.

Wij vragen hem naar het waarom van de biologische teelt. Hij verwijst naar een vrouwelijke professor uit Novi Sad die hem heeft overtuigd en het vak heeft aangeleerd. Het was haar idee. Veel filosofie moeten we er niet achter zoeken. Eens overgeschakeld naar biologische teelt is er geen weg terug. Andrijas weet dat er in West-Europa grote vraag is naar biologische producten. Hij zou die markt wel eens willen verkennen. Wij vragen of hij zich bewust is van de hogere kostprijs. Kan die hogere kost ook worden doorgerekend? Hij raamt dat de productiekosten 50% hoger zijn, vooral als gevolg van de hogere arbeidskosten. Het prijsverschil op de markt bedraagt slechts 30%. Het is een gevolg van de economische crisis. Consumenten, zeker in armere landen zoals

FOTO: JACQUES VAN OUTRYVE

Religieus toerisme en landbouw

In Servië staan vele kerken en kloosters. Sommige zijn, volgens onze normen, van zeer recente datum. Het is een bewijs dat religie in Servië leeft. Soms wat te veel! Servië kent immers vele religies want het ligt op het kruispunt van katholieke, christen-orthodoxen en moslims.

De kathedraal van de heilige Sava in Belgrado is een van de grootste kerken van de wereld en zeker de moeite om te bezichtigen. Sava was de stichter van de Servisch-orthodoxe Kerk. Sava is ook de naam van de grootse rechterbijkant van de Donau

die in Belgrado uitmondt in de Donau. De rivier stroomt als het ware symbolisch van de hoofdstad van Kroatië, Zagreb, naar de Servische hoofdstad, Belgrado.

Toeristische brochures leiden je langs de vele religieuze bezienswaardigheden van Servië. Dat wordt religieus toerisme genoemd. In meerdere kerken en kloosters wordt het verband gelegd met de lokale landbouw. Er kunnen streekproducten worden genuttigd of gekocht. Kloosters hebben eigen tuinen. In vele kloosters worden bijen geteeld.

Servië, houden het bij de goedkopere conventioneel geteelde producten.

Internationale markt lonkt

De Servische overheid geraakte 10 jaar geleden bijzonder geïnteresseerd in de biologische landbouw en zag een opportuniteit voor de Servische biologische producten op de internationale markt. Daar speelt de arbeidskost in het voordeel van Servië. Op de binnenlandse markt is dit een nadeel. De nationale overheid trok onlangs de steun aan de biologische landbouw op naar 360 euro/ha. Noteer dat de conventionele landbouw 140 euro/ha krijgt. Een bedrag dat de nieuwe landbouwminister ook zou willen optrekken, al heeft die zijn zinnen eerder op de dierlijke productie gezet. Die 140 euro is echter geplafonneerd tot 50 ha per bedrijf. De steun aan de biologische landbouw is

Snijden van biologische spinazie voor 200 dinar of 2 euro per uur.

Zuzanna Felko heeft vrienden in de VS. Vele Serviërs hebben hun land verlaten.

niet geplafonneerd. Dat wil ook zeggen dat de overheid wil dat biologische bedrijven groeien, ook boven de 50 ha. Die 360 euro/ha is naar Servische normen veel. Er zijn Serviërs die het moeten stellen met een maandloon van 250 tot 500 euro. Andrijas laat dat niet aan zijn hart komen. Hij wil ingaan op het bod van de overheid en verder uitbreiden.

Op het veld zijn werksters spinazie aan het snijden met de hand. Andere vrouwen zijn aan het wieden. Zuzanne Felko is Tsjechisch. Zij behoort tot een van de etnische minderheden in Vojvodina. Merkwaardig, want Tsjechië grenst niet eens aan Servië. Zij hoort ons Engels praten en zoekt het gesprek op. Zij heeft vrienden in de vs. Wij vragen hoeveel zij verdient. Het is 200 dinar per uur (2 euro).

We vragen of dat wel genoeg is. Zij heeft niet te kiezen. 15 euro per dag plus lunch is wat we bij onze bedrijfsbezoeken overal te horen kregen. Geen wonder dat de Servische overheid met deze lonen de internationale markt van biologische landbouw wil veroveren. Over cijfers van biologische landbouw in Servië lopen de cijfers te sterk uiteen om betrouwbaar te zijn. In de officiële brochure van het ministerie van Landbouw staan cijfers uit 2007. Daarin is sprake van 830 ha granen, groenten en fruit. Maar ook van 1,3 miljoen ha natuur waar wilde (biologische) vruchten en paddenstoelen worden geplukt. Die oppervlakte was sinds 2004 bijna vertienvoudigd en wordt bij het biologisch areaal geteld. ■

In het centrum van Lelica, nabij Valjevo, staat een klooster dat bekend staat voor zijn bijenteelt. De kerk is gebouwd in 1929 en werd in 1997 tot klooster omgevormd. In de kerk bevindt zich een relikwie van de heilige Nicholaj. Arhimandrit Avakum (foto) is priester, familie van bisschop Nicholaj en reeds meer dan 50 jaar de imker van dienst. Hij heeft het in de vingers. Hij oogst 70 kg per korf.

